

ניגודים ומחלוקות בתורה – חלק ד'

אתמול ביררנו שיש מחלוקות שנובעות מנשמות שונות – נשמות שעיקר עניינם הוא החסד וההטבה, ואילו נשמות שעיקר עניינם הוא הדין והמלחמה ברע. (דוגמא מצויינת לגישה הרואה צורך ב'מלחמה בקליפות' את לב היהדות, מול גישה הרואה דווקא בהוספת אור דרך לנצח את הרע, היא הגישה המכונה חרדית מול גישת הרב קוק כלפי הציונות החילונית. הראשונה רואה את הדרך למדינת המשיח בשלילת כל חסרון רוחני, והרב קוק רואה בהדגשת הטוב דרך לגאול את המציאות החילונית ולקשרה אל האור האמיתי שלה. כאשר באמת שתי הדרכים יונקות מדרכיו של הקב"ה, ואין כאן אמת ושקר).

וכן דברי הרב קוק במאמרי הראי"ה התולה גם הוא (כנראה בעקבות השל"ה) את המושג "אלו ואלו דברי אלוקים חיים" בסוד הבינה (בו עסקנו אתמול) המולידה גישות של חסד ודין: מפני שיש מקום עומק עד שמגיע לסוד 'אלו ואלו דברי אלהים חיים', סוד הבינה. (מאמרי הראי"ה, אגדות רבה בר בר חנה)

וכן בדברי אדמו"ר הזקן מחב"ד:

והנה אף בהלכות איסור והיתר הנגלות לנו ולבנינו, מצאנו ראינו מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, לשון רבים, על שם מקור החיים לנשמות ישראל, הנחלקות דרך כלל לשלושה קווין: ימין, ושמאל, ואמצע, שהם חסד וגבורה וכו'. ונשמות ששרשן ממדת חסד, הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל כו' כנודע. וכל שכן וקל וחומר בהנסתרות לה' אלהינו, דאנון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא דכל חד וחד לפום שיעורא דיליה, לפום מאי דמשער בליביה, כמו שכתוב בזוהר על פסוק "נודע בשערים בעלה" וגו'.

נסיים בקצרה במאמר של רבי נחמן המלמד אותנו שגם על מחלוקת הפוכה ממש ניתן לומר 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'.

כדי להבין את דבריו עלינו להקדים הסבר למושג יסודי שמוזכר בקטע לקמן: "הצמצום" - הנוכחות האלוקית האינסופית היא נסתרת בעולם, ומה שמתגלה בו הוא דווקא ההתגלות האלוקית הגבולית – התגלות שמצומצמת כדי שנוכל להיפגש בה כאן, בעולמנו החומרי והמוגבל.

התפיסה, שהיא כמובן רק "לכאורה", של המציאות כמשהו אמיתי "מחוץ" לאלוקות, מהוה מקור להשלכות מרחיקות לכת, הן תיאולוגיות והן בהתנהלות היומיומית של האדם (למשל בנושא ההשגחה - האם וכמה לייחס חשיבות להתנהלות הטבעית של המציאות, ולעומת זאת כמה לייחס חשיבות לעמידה מול הקדוש ברוך הוא עצמו, כבלתי תלוי בכללים של הטבע, בכל בעיה. בסוגיה זו ישנה מחלוקת רחבה בין גדולי ישראל האם ישנה השגחה על כל פרט ופרט, אפילו על עלה שנופל מהעץ, או שההשגחה קיימת בעיקר בשכר ועונש, הנהגת העולם וכדומה).

התשובה המפתיעה והמרנינה שרבי נחמן נותן לשאלה זו היא בעצם "אין לנו יכול להגיע אל התשובה ושתי התשובות נכונות". דבר זה מהווה מקור להרבה מחלוקות וגישות ביהדות:

"...לעתיד לבוא, ואז יבינו בחינת החלל הפנוי שהוא על ידי הצמצום, איך אפשר להיות, שבאמת יש שם אלקות, ואף על פי כן הוא חלל הפנוי כנ"ל.... שישגו השגות, ויבינו מה שהיה אי אפשר להבין בעולם הזה"

"וזה החלל הפנוי, היה מוכרח לבריאת העולם. כי בלתי החלל הפנוי, לא היה שום מקום לבריאת העולם כנ"ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי, אי אפשר להבין ולהשיג, כי אם לעתיד לבוא. כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין. כי החלל הפנוי הוא על ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם, ואין שם אלקות כביכול (זהו צד הסתכלות אחת – שלא רואה את ה' בכל המציאות בצורה מלאה), כי אם לא כן, אינו פנוי, והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל (פירוש – לא יתכן שהעולם יהיה קיים בלי צמצום, כיון שהעולם הוא סופי ומוגבל ואילו ה' אינו מוגבל. אילולא ה' צמצם את עצמו העולם גם הוא היה אין סופי). אבל באמת לאמתו, בודאי אף על פי כן יש שם גם כן אלקות, כי בודאי אין שום דבר בלעדי חיותו"

(ליקוטי מוהר"ן, ח"א תורה ס"ד)